

Den pendlande integrationspolitiken

En utvärderingsanalys av regeländringar
för etniska föreningar

Abstract

The Swedish policy towards ethnic associations constitutes a part of the integration policy, which has been subject to a number of changes since its introduction in the 1970s. The author of this thesis focuses on how the changes and the policy's pendulous motion have affected the associations. She conducts interviews in order to compare the function of the association today and in the 1970s respectively. The theoretical framework for the interviews consists of Robert D. Putnam's theories on social capital, from which the author constructs a model for understanding the function of the association. The thesis is an evaluation of the policy and its effects, aiming at understanding if and how the function of the association has changed as an effect of the changes in policy. The author uses an evaluation model focused on side effects constructed by Evert Vedung. The author finds that the changes in policy in several ways have had reversed effects considering their goals, and criticizes it for failing to recognize the association's positive function. She further concludes that the constant changes in policy have affected the associations in a negative way and that it has naively adopted Putnam's perspective by implementing it in the policy.

Nyckelord: integrationspolitik, etniska föreningar, policy, utvärdering, Putnam

Antal ord: 9989

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problem, syfte och frågeställning.....	1
1.2	Begrepp och avgränsning.....	3
1.3	Material.....	4
2	Teoretisk utgångspunkt och metod	5
2.1	Teori och tidigare forskning.....	5
2.2	Metod och tillvägagångssätt.....	7
2.2.1	Urval och intervjuareffekt.....	9
2.2.2	Intervjuernas utformning.....	10
2.2.3	Redovisning av intervjuerna och tillvägagångssätt.....	11
3	Regeländringarna	13
3.1	Reglernas utveckling.....	13
3.2	Regeländringarnas mål.....	15
4	Utvecklingen i föreningarna	17
4.1	Kategorisering av svar enligt Putnams nyckelord.....	17
4.2	Resultat av intervjugrupp ett.....	18
4.3	Resultat av intervjugrupp två.....	19
4.4	Skillnader i funktion.....	21
5	Möjliga förklaringar	23
5.1	Regeländringarna som förklaring.....	23
5.2	Alternativa förklaringar.....	24
6	Utvärdering av regeländringar	26
6.1	Resultat utifrån bieffektsmodellen.....	26
6.1.1	Målområdet för regeländringarna.....	26
6.1.2	Solidaritet, en pervers effekt.....	26
6.1.3	Externt nätverk, en huvudeffekt, pervers effekt och negativ bieffekt.....	27
6.1.4	Vidgad identitet, en pervers effekt och huvudeffekt.....	27
6.2	Värdering av regeländringarna.....	28
7	Slutsatser	30
8	Referensförteckning	32
8.1	Intervjuer.....	32
8.2	Litteratur.....	32
8.3	Offentliga dokument.....	33

1 Inledning

1.1 Problem, syfte och frågeställning

Svensk invandringspolitik började ta form under slutet av 1960-talet som en följd av en ökande arbetskraftsinvandring som i allt mindre omfattning ansågs röra sig om temporär vistelse. Den samtida utvecklingen väckte frågor om hur en svensk strategi för integration skulle utformas och ett område som diskuterades var minoriteters politiska integration. 1967 beslutade man om integrationsmål för invandrare vilka gick ut på att dessa skulle få del av samma levnadsstandard som övriga invånare. Exakt vad detta innebar tillsattes en utredning att undersöka. Invandrarutredningen presenterade 1972 grunden för den första sammanhållna strategin för integration av invandrargrupper. Den fastslog bl.a. att kulturell jämlikhet var essentiell för att uppnå mål om jämlika villkor. Detta innebar starkt stöd för kulturbevarande verksamhet bland minoritetsgrupper vilken i huvudsak bedrevs i etniska föreningar (Borevi, 2004:42).

Uppfattningen var att folkrörelserna som gjort att arbetarklassen tagit sig in på den politiska spelplanen och byggt upp förtroende på arbetsmarknaden skulle leda till en lyckad integration av invandrargrupper. Man betraktade denna modell som nyckeln till integration och de etniska föreningarna omfattades därmed av samma regelverk som andra icke-vinstdrivande föreningar som inte var baserade på etnisk tillhörighet (Bengtsson, 2004:18-19). Denna utgångspunkt med kulturell jämlikhet i centrum har sedan 1970-talet stegvis förändrats. Från och med år 2000 ställdes krav på att invandrarföreningar skulle verka för integration för att de ska vara berättigade till ekonomiskt stöd och kulturbevarande verksamhet fick inte längre statliga bidrag (Borevi, 2004:51-52).

Mot bakgrund av den debatt som väcktes kring kravet på integrationspolitiska mål inom föreningslivet ändrades regelverket efter en översyn 2008, och verksamhet med kultur, språk och identitet i centrum beviljas idag åter bidrag (SFS 2008:63).

Regelverket har alltså pendlat från att främja etnos, kulturbevarande och sammanlänkande verksamhet, till att sträva efter demos, nätverksskapande och överbryggande verksamhet (Borevi, 2004:52). Därefter utvecklingen åter vänt och pendlat tillbaka till en

ambition att stärka kulturbevarande verksamhet i de etniska föreningarna (SFS 2008:63).

Jag tar min utgångspunkt i denna utveckling och frågar mig om dessa pendelrörelser har någon egentlig inverkan på verksamheten som föreningarna bedriver. Jag genomför i min uppsats en utvärderingsanalys i syfte att undersöka om förändringarna i regelverket fått effekter på deras verksamhet och därmed nått sina mål. Jag har valt detta ämne eftersom det intresserar mig att undersöka i vilken omfattning centrala förändringar i regler får genomslag, vilket jag även menar gör undersökningen principiellt intressant. Jag anser detta vara ett fall av vikt eftersom det uppmärksammar effektiviteten hos integrationspolitiken.

Vidare är undersökningen inomvetenskapligt relevant eftersom jag genom tillämpning av Robert D. Putnams teorier bygger vidare på befintlig forskning om olika typer av socialt kapital och etniska föreningar. Jag finner det intressant att Putnams teori om socialt kapital och etniska föreningars funktion har fått ett omfattande genomslag i svensk lagstiftning och vill undersöka hur dessa idéer omsätts i praktiken. Jag utgår utöver syftet att värdera regeländringarna från en ambition att nyansera bilden av vilken funktion en etnisk förening kan ha för dess medlemmar.

Jag genomför en utvärderingsanalys av regelverket med inriktning på dess effekter. Jag tar min utgångspunkt i följande fråga med efterföljande följdfråga:

- *Hur kan man förstå den etniska föreningens funktion i dag respektive under arbetskraftsinvandringen under 1960-talet?*
- *Vilka implikationer har detta för regelverket gentemot etniska föreningar?*

Min hypotes är att de förändringar som den svenska policyn genomgått inte har förändrat den grundläggande strukturen i föreningarna och på så vis inte heller förändrat den funktion som de etniska föreningarna fyller för sina medlemmar. Därmed tror jag inte att regeländringar nått de mål som de avsetts uppnå, men min hypotes är att ändringarna i policy fört med sig effekter lagstiftaren varken räknat med eller strävat efter att uppnå. Jag tror alltså att regeländringarna har nått vissa effekter även om de inte förändrat den grundläggande funktionen i föreningarna och jag ämnar med undersökningen utvärdera dessa effekter genom att ge svar på frågan om hur eller om funktionen av den etniska föreningen har förändrats över tid. Hur regelverket har inverkat på föreningarna ligger till grund för utvärderingen av dess effekter och min följdfråga innebär att jag diskuterar vilka konsekvenser detta har för den svenska policyn gentemot etniska föreningar som helhet.

1.2 Begrepp och avgränsning

För att min undersökning ska möjliggöras måste begreppet etnisk förening tydliggöras. Jag utgår från Skatteverkets definition av allmännyttiga föreningar och ideella föreningar. Skatteverket anger att ideella föreningar omfattas av förmånliga skatteregler om de når upp till de fyra krav som ställs på dem gällande ändamål, verksamhet, öppenhet och fullföljning. Med ändamål menas att föreningen ska främja allmännyttiga ändamål och etniska föreningar ges som exempel på denna typ av allmännyttiga föreningar. Med verksamhetskravet menas att föreningen ska drivas i enlighet med dessa allmännyttiga ändamål. Skatteverket fastslår att 90-95% av verksamheten ska syfta till och tillgodose allmännyttiga ändamål. Öppenhetskravet innebär att ingen som delar föreningens mål och följer dess stadgar utesluts eller hindras vara med i föreningen. Fullföljningskravet innebär att det ekonomiska stöd som föreningen får ska komma till användning inom den del av verksamheten som bidrar och strävar efter de allmännyttiga målen. Om föreningen inte lever upp till kravet om fullföljning kan den komma att upptaxeras och därmed förlora rätten till skattelättnader (Skatteverket, 2012). Detta skulle också innebära att den inte vore att anse som en ideell förening. Begreppen etnisk förening, invandrarförening och förening grundad utifrån etnisk tillhörighet används synonymt i uppsatsen och är hänförliga till definitionen given ovan.

Min frågeställning aktualiserar ytterligare begrepp vilka är centrala i den teori som jag väljer att utgå ifrån. Min undersökning handlar, givet av frågan, om att förstå vilken funktion den etniska föreningen haft och har för dess medlemmar. Det är därmed centralt i mitt arbete att precisera och finna kategorier för olika typer av funktioner som den etniska föreningen kan ha för medlemmarna. Min undersökning aktualiserar därmed begrepp som socialt kapital och förtroende och är ett fall av en undersökning av föreningsliv och politisk integration. Studien är dessutom ett fall av en undersökning av politisk effektivitet eftersom jag utvärderar genomslaget av regelförändringarna inom svensk integrationspolitik. Detta leder mig fram till den teori jag använder i min studie.

I den inledande empiriska delen av min undersökning utgår jag från Putnams teori om typer av socialt kapital i förhållande till olika typer av föreningar. Putnam gör en åtskillnad mellan *bonding social capital* och *bridging social capital*, ett perspektiv som även svensk lagstiftning har adopterat i skillnaden mellan etnos och demos. Dessa begrepp definieras när jag redogör för Putnams teori.

Jag avgränsar min studie till att omfatta regeländringarnas påverkan på den etniska föreningen från tiden för arbetskraftsinvandringen och det första sammanhållna regelverkets

framtagande år 1972 till tiden för de senaste förändringarna som ägde rum år 2000 och 2008. Ytterligare begränsar jag min studie till att undersöka ett urval av etniska föreningar genom att intervjua dess medlemmar. Därmed begränsar sig min undersökning till upplevd funktion av den etniska föreningen såsom uppfattad och förmedlad av föreningarnas medlemmar.

1.3 Material

Min undersökning grundar sig dels på primärmaterial, dels på sekundärmaterial. Mitt primärmaterial utgörs av de intervjuer som jag genomför med personer som varit respektive är medlemmar i etniska föreningar. Sekundärmaterial består av de statliga utredningar som legat till grund för de olika regeländringar som format det regelverk som gäller idag. Jag använder mig huvudsakligen av två stycken departementsskrivelser, Ds 2003:10 och Ds 2004:49 vilka beskriver regelverkets utveckling och ger rekommendationer för ändringar.

För att sätta mig in i regelverket och lagstiftningens utveckling använder jag mig av ett antal offentliga handlingar, Proposition 1975:26, Förordning 2000:216 om statsbidrag till organisationer som främjar integration samt Förordning 2008:63 om statsbidrag till organisationer bildade på etnisk grund.

Jag hämtar mitt teoretiska underlag från Putnams verk ”Bowling alone: the collapse and revival of American community”. Jag väljer att använda Putnams teorier eftersom vad han skrivit om socialt kapital fått stort genomslag i svensk policy. Jag förhåller mig dock kritisk till det faktum att Putnams perspektiv fått stort genomslag i svensk policy. Från Jan Teorell och Torsten Svenssons metodbok ”Att fråga och att Svara” och Evert Vedungs ”Utvärdering i Politik och Förvaltning” har jag hämtat stöd för utformningen av denna studie.

2 Teoretisk utgångspunkt och metod

I denna del redogör jag för den teoretiska bas jag utgår ifrån i min studie samt min forskningsstrategi.

2.1 Teori och tidigare forskning

I sin bok "Bowling alone: the collapse and revival of American community" gör Putnam en åtskillnad mellan olika typer av föreningar och organisationer utifrån vilken typ av socialt kapital som de genererar för sina medlemmar. Putnam har, i sin tidigare forskning, menat att medlemskap i olika grupper och föreningar har en positiv effekt på medlemmarnas tilltro och förtroende för samhället genom att de ökar medlemmarnas mängd socialt kapital. När han i ovan nämnda verk undersöker socialt kapital i USA gör han en åtskillnad mellan olika typer av socialt kapital genom att introducera begreppen *bonding* och *bridging social capital* (Putnam, 2000:22-24). I denna uppsats används begreppen översatta till sammanlänkande respektive överbryggande socialt kapital.

Enligt Putnams definition skapas sammanlänkande socialt kapital av exklusiva föreningar som är fokuserade inåt och förstärker de identiteter som gruppen har grundats utifrån. Putnam ger exempel på etniska föreningar som ett fall av föreningar som genererar sammanlänkande socialt kapital, och han menar att dessa föreningar kan spela en betydelsefull roll för etniska minoritetsgrupper. Vidare argumenterar han att föreningar som genererar sammanlänkande socialt kapital kan fungera solidaritetsmobiliserande i en sådan kontext, exempelvis genom att hjälpa och stötta sina medlemmar. Den sammanlänkande typen av socialt kapital förstärker vad Putnam kallar vår smala identitet genom att vi begränsar vårt engagemang till en homogen sluten krets vilket skapar en antagonism gentemot personer utanför gruppen (Putnam, 2000:22-24).

Den överbryggande typen av socialt kapital genereras å andra sidan, enligt Putnam, av föreningar som är inkluderande till sin natur. Han ger exempel på sådana organisationer genom att nämna amerikanska civil rights-rörelser och ungdomsorganisationer, vilka han menar skapar länkar från föreningen till externa aktörer och

verkar som ett nätverk. Vinsten med dessa föreningar är att de bidrar till informationsspridning och därför ger demokratiska vinster för såväl enskilda medlemmar som samhället som helhet. Exempelvis gynnar de personer i jobbsökande. Den överbryggande typen av socialt kapital innebär att vi vidgar vår syn på vår identitet genom att vi rör oss i andra kretsar än vi är vana vid och engagerar oss i miljöer där vi möter personer som är olika oss själva vilket ökar vår förståelse för andra (Putnam, 2000:22-24).

Putnam anser att en förening kan verka både överbryggande och sammanlänkande på samma gång, om än i olika omfattning. Vi kan alltså inte sortera föreningar som antingen sammanlänkande eller överbryggande, men kan använda dessa kategorier för att förstå och jämföra olika funktioner en förening kan ha (Putnam, 2000:23).

Putnam menar att båda typer av socialt kapital, sammanlänkande och överbryggande, minskar i USA eftersom färre personer engagerar sig i föreningslivet idag jämfört med tidigare. Samtidigt sjunker de amerikanska medborgarnas förtroende för och tillit till den amerikanska staten och det amerikanska samhället. Putnam drar mot bakgrund av detta slutsatsen att nedgången i engagemang i föreningslivet orsakar det minskade förtroendet för samhället och att mekanismen för att förklara detta är det sociala kapital som föreningarna genererar (Putnam, 2000:22-24).

Vidare uppskattar Putnam att samhällets utveckling varit särskilt ogynnsam för föreningar som genererat överbryggande socialt kapital och att den ökande segregationen i USA leder till att medborgarna, om de interagerar alls, interagerar med varandra i slutna, sammanlänkande föreningar. Han anser att det moderna samhället leder till ett offentligt disengagemang och att första steget i denna utveckling är att vi går från överbryggande föreningar till sammanlänkande föreningar (Putnam, 2000:214-215).

Han argumenterar att den överbryggande typen av föreningar är vad det amerikanska samhället behöver och borde sträva mot. Dessa är eftersträvarvärda, menar han, exempelvis eftersom nätverk kan ge medlemmarna ekonomiska fördelar genom att personer kan hitta arbete genom kontakter med andra aktörer utanför föreningen (Putnam, 2000:322). De är ytterligare att sträva efter p.g.a. deras positiva effekt på toleransnivån bland medlemmarna (Putnam, 2000:358). Att USA bör sträva efter att stimulera framväxten av dessa föreningar beror på de problem som det amerikanska samhället står inför, menar Putnam. Sammanlänkande och överbryggande socialt kapital är botemedel för olika samhälleliga åkommor, varför samhällets behov beror på samhällets förutsättningar och dess utmaningars natur. I det amerikanska fallet anser Putnam att överbryggande socialt kapital är det enda botemedlet för att på nytt stärka förtroendet för samhället bland medborgarna (Putnam, 2000:362-363).

Putnams teori om sammanlänkande och överbryggande socialt kapital är utvecklade ur det amerikanska exemplet. Han baserar sina tankar på de trender som han observerat i det amerikanska samhället bland annat gällande politiskt deltagande (Putnam, 2000:32). Hans idéer har dock fått ett stort genomslag i svensk policy vilket jag återkommer till i avsnitt 3.1 var jag redogör för det svenska regelverkets utveckling.

2.2 Metod och tillvägagångssätt

Min undersökning går ut på att jag genomför en utvärderingsanalys där jag sätter regelverket för etniska föreningar i centrum och undersöker huruvida regelförändringarna har nått sina mål. En utvärderingsanalys definieras av Vedung som en noggrann efterhandsbedömning av en offentlig verksamhet utifrån dess utfall eller prestation (Vedung, 1998:20). Jag utgår från utvärderingsanalys såsom beskriven av Teorell och Svensson i "Konsten att fråga och svara", vilka delar in utvärderingsanalysen i tre steg: att beskriva, att förklara och att värdera (Teorell & Svensson, 2007:30-31).

Den beskrivande delen är tudelad mellan kapitel tre och fyra. Till att börja med redogör jag för hur regelverket för etniska föreningar ändrats och regeländringarnas mål. I efterföljande kapitel redogör jag för de intervjuer jag genomfört med personer som varit respektive är medlemmar i etniska föreningar. Den empiriska delen klargör huruvida det finns en skillnad i vilken funktion medlemmarna upplever att den etniska föreningen har idag i jämförelse med förut.

Steg två i min utvärdering är att undersöka om de förändringar jag finner kan förklaras av de regeländringar som svensk policy genomgått. I detta avsnitt diskuterar jag om det kan finnas ett kausalt förhållande mellan regeländringarna och de förändringar jag observerar i funktion hos föreningarna, alltså om regeländringarna orsakat förändringarna i föreningarna.

Jag anser att det finns en risk att jag i min studie finner förändringar i funktion som inte är orsakade av ändringar i regelverk. Exempelvis kan funktionen hos föreningarna ha förändrats på grund av Balkankrigen och den politiska situationen i landet personerna flyttat från. I den förklarade delen av min utvärdering diskuterar jag därför även om de förändringar jag finner kan orsakas av andra förklaringsvariabler och vilka dessa i ett sådant fall skulle kunna vara.

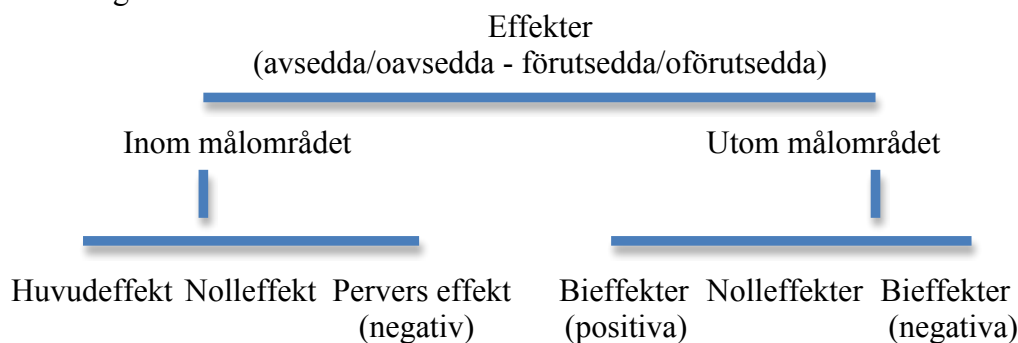
Den tredje delen av min utvärdering innebär att jag värderar de genomförda regeländringarna. Jag genomför vad Vedung benämner som en målorienterad utvärdering genom att jag utgår från lagstiftarens mål med regeländringarna, med vilka jag jämför

undersökningens resultat. Syftet med en sådan utvärdering är att värdera en offentlig insats utifrån dess resultats överensstämmelse med de i förväg angivna målen (Vedung, 1998:51).

Jag genomför en kategori av utvärderingsanalys utformad enligt en substansmodell, vilket innebär att de mål som utvärderas inte enbart ses ur ett ekonomiskt effektivitetsperspektiv. Enligt en substansmodell kan även värden som integration utgöra ett mål inom offentliga reformer. Vedung skiljer mellan två typer av målcenterade utvärderingsanalystyper, måluppfyllelsemodellen och bieffektsmodellen (Vedung, 1998:49-51). Jag väljer att utgå från bieffektsmodellen eftersom denna ger utrymme för min undersökning att uppmärksamma effekter som inte svarar mot målen, alltså inkluderar oavsedda och oförutsedda effekter (Vedung, 1998:59-61).

Min undersökning utmynnar i att jag tar ställning till om de förändringar jag finner är avsedda respektive oavsedda, dvs. inom respektive utanför regeländringarnas målområde. Jag delar vidare in resultaten i Vedungs kategorier nolleffekter, perversa effekter och huvudeffekter inom målområdet, samt negativa bieffekter, positiva bieffekter och nolleffekter utanför målområdet. Huvudeffekten är vad som utgjort målet med insatsen, sidoeffekter, såsom nolleffekter och perversa effekter inom målområdet, är kopplade till huvudeffekten men ger uteblivet eller motsatt resultat. Bieffekter innebär effekter av en insats som faller utanför målområdet och kan föra med sig positiva, negativa eller uteblivna resultat (Vedung, 1998:59-63). Relationen mellan dessa kategorier av effekter åskådliggör Vedung i nedan redovisad modell. Jag avslutar min värderande del genom att värdera regeländringarna utifrån deras effekter.

Figur 1: Modell för effekter

(Vedung, 1998:63)

Vedung delar in dessa kategorier i primära, sekundära eller tertiära samt varaktiga eller övergående vilket jag avstår från (Vedung, 1998:63). Det innebär att jag inte tar ställning till hur effekterna kommer att utvecklas över tid eftersom jag bedömer att detta inte ryms inom ramen för min uppsats.

2.2.1 Urval och intervjuareffekt

I min undersökning gör jag ett strategiskt urval (Teorell & Svensson, 2007:84) av vilka personer som ska ingå i studien som intervjuobjekt. Jag delar in mina intervjupersoner i två grupper. Den första gruppen består av fyra personer som kom till Sverige under arbetskraftsinvandringen under 1960- och 1970-talen och var medlemmar i en etnisk förening. Den andra gruppen består av fem personer som kom till Sverige efter 1990-talet och har varit eller är medlemmar i en etnisk förening.

Jag vill att grupperna ska likna varandra i alla avseenden med undantag av vilken tid de anlände och när de varit medlemmar eftersom jag strävar efter att begränsa inverkan av faktorer som kan påverka min jämförelse mellan dem. Jag väljer mot bakgrund av detta att intervju personer med härkomst från före detta Jugoslavien. Denna grupp var starkt representerad inom arbetskraftsinvandringen och sedermera en av de stora asylgrupperna i samband med Balkankrigen under 1990-talet. Genom att välja denna grupp håller jag kulturella faktorer konstanta och förhindrar dem i stor utsträckning från att påverka mina resultat.

Sammanlagt genomför jag intervjuer med nio personer. Antalet intervjuer anser jag är tillräckligt stort för att jag ska kunna uttala mig om generella effekter på mitt urval och tillräckligt litet för att jag anser att jag kan göra dessa uttalanden med säkerhet. Jag gör mitt urval av intervjupersoner genom att utgå från tre föreningar verksamma i Stockholmsområdet och deras respektive riksförbund för att intervju personer som varit aktiva under 2000-talet. Jag väljer att intervju personer som tillhör föreningar i Stockholmsregionen, eftersom huvudstadsregionen är en plats där många av dessa föreningar haft och har sina huvudsäten. För att undersöka om regelverket orsakat en förändring kommer jag att utgå från samma föreningar och via dem spåra personer som kom under arbetskraftsinvandringen och var aktiva i föreningslivet då.

En svårighet gällande detta moment är att föreningarna splittrats i olika grenar under 1990-talets konflikter, varför de föreningar som fanns under 1960- och 1970-talen i stor utsträckning delats upp och omformats och medlemmarna har därmed bytt förening. Jag anser dock att detta inte inverkat på föreningarnas inriktning på ett vis som påverkar min undersökning, eftersom medlemmarna i dagens bosniska, kroatiska och serbiska föreningar under arbetskraftsinvandringen skulle ha rymts i en jugoslavisk förening och de kulturella faktorerna som nu skiljer dem åt skulle ha funnits inom en och samma förening. Eftersom det är de kulturella faktorerna jag vill hålla konstanta väljer jag att intervju personer från en kroatisk, en bosnisk och en serbisk förening och deras respektive riksförbund

verksamma idag och sedan via dessa spåra medlemmar som var aktiva i de jugoslaviska föreningarna under arbetskraftsinvandringen.

Vilka personer som ingår i min undersökning är ett resultat av ett strategiskt val vilket gör att mina generaliseringsmöjligheter är begränsade eftersom mitt urval inte avspeglar populationen som helhet (Teorell & Svensson, 2007:84). Dock menar jag att kan uttala mig om huruvida lagstiftningen, som påverkar hela populationen av etniska föreningar, haft en effekt gällande mina specifika analysenheter. Mina slutsatser är således tillämpliga på lagstiftningen i förhållande till mitt urval och om jag finner att lagstiftningen inte nått effekter inom målområdet för mitt urval finns det således anledning att ifrågasätta regelverkets effektivitet i förhållande till hela populationen trots att jag valt analysenheter strategiskt.

Min roll som samtalsledare har en inverkan på intervjuens resultat (Teorell & Svensson, 2007:91). Jag anser att min roll som forskare gör det svårt att vinna personernas förtroende och inverkar på svaren personen ger. Det finns en risk att personen svarar som han eller hon tror att jag väntar mig. För att begränsa intervjuareffekten utgår jag från samma ämnen under intervjuerna så att alla får tala fritt utifrån dessa. Genom att ställa frågor av dels konkret natur, dels personlig natur uppmuntrar jag personen att utgå från sin egen upplevelse. Detta menar jag begränsar intervjuareffekten. Vidare får personerna samma ämnen att tala om vilket innebär att min intervjuareffekt kommer att vara liknande vid samtliga tillfällen.

2.2.2 Intervjuernas utformning

Jag anser att det är centralt i en intervjusituation att vinna personens förtroende. Detta är viktigt eftersom personen ska kunna uttrycka sig självständigt och fritt. Mot bakgrund av detta tar jag hjälp av mina kunskaper i bosniska/kroatiska/serbiska vilket hjälper mig att få personen att känna sig bekväm med intervjusituationen och därmed kunna tala fritt på det språk som personerna känner sig mest bekväma med att tala vilket tillåter dem att uttrycka sig självständigt.

Svårigheten med att genomföra intervjuer på två parallella språk är att precision och språkliga nyanser riskerar att förloras i den slutliga översättningen till svenska. Ett sätt att minimera bortfallet är att spela in intervjuerna och översätta dem i efterhand. Risken att jag missförstår och tolkar personen fel under intervjuens gång kvarstår dock. Jag menar att det enda sättet att försäkra sig för att jag uppfattar personen rätt under tiden som samtalet pågår är att repetera frågan om jag känner mig osäker. Jag vill hellre ställa en extra fråga än att missa att följa upp något som personen säger på grund av språksvårigheter.

Vidare grundar sig min undersökning på intervjupersonens egen upplevelse, vilket gör att mina resultat är av subjektiv natur. Logiken

bakom detta är att om regeländringarna har nått avsedd effekt kommer förändringarna stå att finna på individnivå. Jag menar således att jag kan finna effekten av regeländringarna genom att prata med personer om deras verklighetsuppfattning. Ytterligare menar jag att effekter i enskilda individers subjektiva uppfattning om verkligheten är de enda relevanta effekterna att undersöka i en utvärdering eftersom politik handlar om hur vi tänker och ser på verkligheten.

Jag använder ett semistrukturerat upplägg för en samtalsintervju där jag utgår från ett antal ämnen som personen får prata fritt utifrån (Teorell & Svensson, 2007:89-90). Ämnena är givna utifrån de mål som lagstiftaren fastslagit för regeländringarna gentemot de etniska föreningarna och är således ett resultat av vad jag finner i genomgången av undersökningens sekundärmaterial. Intervjuerna utgår från följande ämnen:

- Vad fyllde/fyller föreningen för funktion för intervjupersonen?
- Vad upplevde/upplever intervjupersonen som föreningens mål?
- Vilken verksamhet bedrevs/bedrivs i föreningen?

2.2.3 Redovisning av intervjuerna och tillvägagångssätt

De funktioner jag utgår ifrån vid redovisningar av mina intervjuer är hämtade från Putnams teori om socialt kapital och vad han menar en förening kan fylla för funktion för dess medlemmar. Jag utgår från Putnams teori och bryter ett antal nyckelord ur hans kategorier sammanlänkande respektive överbryggande socialt kapital utifrån vilka jag kategoriserar den funktion som personen upplever att föreningen fyller. Detta redovisas i modellen nedan.

Figur 2: Mall för funktioner

Sammanlänkande			Överbryggande		
Solidaritet	Smal identitet	Exkluderande	Externt nätverk	Vidgad identitet	Inkluderade
<i>Hjälpa och stötta medlemmar</i>	<i>Förstärker smal identitet genom kontakt med personer lika oss själva</i>	<i>Homogen medlemsbas, utomgrupps-antagonism</i>	<i>Länkar till externa aktörer, gynnsamt för kontakter med personer olika oss själva</i>	<i>Vidgad syn på identitet genom meningsutbyte</i>	<i>Heterogen medlemsbas, ökad förståelse för personer olika oss själva</i>

(Putnam, 2000:22-24).

När personen jag intervjuar talar om sin upplevelse av föreningens funktion, verksamhet och mål sorterar jag dennes svar enligt dessa nyckelord.

Precis som Putnam anser jag att en förening kan verka både överbryggande och sammanlänkande på samma gång (Putnam, 2000:23), dock är jag under mina intervjuer ute efter att renodla bilden

av personens upplevda funktion för att jag på så vis får en uppfattning av vad föreningen i huvudsak fyllde för funktion och vilken typ av socialt kapital den mot bakgrund av personens upplevelse genererat. Efter att ha genomfört samtliga intervjuer sammanställer jag de två intervjugruppernas funktioner och kan på så vis se skillnader dem emellan och jämföra. Dessa skillnader presenteras i den beskrivande delen av min analys.

Jag använder svaren från den första intervjugruppen (anlända under arbetskraftsinvandringen) som utgångspunkt för jämförelse med svaren från den andra intervjugruppen (anlända under 1990-talet) för att utvärdera effekten av regeländringarna. Svaren från den första gruppen är startpunkten för undersökningen och utvecklingen jag utvärderar är således skillnaderna i funktion mellan dessa två intervjugrupper. Dessa skillnader kallar jag *förändringar i funktion*. När jag genomfört alla intervjuer jämför jag respektive grupper svar i de olika kategorierna vilket leder till att resultatet redovisas i form av förändringar i föreningens funktion. Dels redogör jag för vilken den viktigaste funktionen föreningen haft för respektive intervjugrupp och om detta har ändrats mellan de olika kategorierna sammanlänkande respektive överbryggande. Dels redogör jag för hur funktionen förändrats genom att se på hur förändringarna skett inom dessa kategorier.

Därefter utgår jag från den modell för bieffektorienterad utvärdering som Vedung utarbetat. Första steget är att identifiera vad målen med regeländringarna var för att kunna sortera förändringarna i funktion som inom respektive utom målområdet. Resultatet av intervjuerna redovisas därför slutligen i form av att jag klassificerar förändringarna i funktion enligt Vedungs modell för bieffektorienterad utvärdering och tar ställning till vilken typ av effekter det rör sig om enligt samma modell. Dessa resultat presenteras i den utvärderande delen av min analys.

3 Regeländringarna

I detta avsnitt redogör jag för utvecklingen av policyn gentemot etniska föreningar sedan 1970-talet. Detta är den första delen av det beskrivande steget i min utvärderingsanalys.

3.1 Reglernas utveckling

Den svenska policyn gentemot etniska föreningar tog som utgångspunkt att engagemang i föreningar var gynnsamt ur ett samhällsperspektiv eftersom medborgaren på så vis får en stärkt koppling till sitt samhälle. Bo Bengtsson, en av utredarna bakom departementsskrivelsen 2004:49, Föreningsliv, makt och integration, som är en del av den integrationspolitiska maktutredningen, menar att denna idé inte är ny i svensk politik. Istället argumenterar han att den skandinaviska modellen är en ideologisk position, utifrån vilken man anser att folkrörelser har haft en betydande och positiv inverkan på framväxten av ett fredligt samarbete på arbetsmarknaden och inom politiken. Denna position har influerat den lagstiftning som växte fram under 1960- och 1970-talen. Utgångspunkten har varit att etniska föreningar både fungerat kulturbevarande och gynnat medlemmarnas integrationsprocess (Bengtsson, 2004:18-19).

Den positiva svenska inställningen till det etniska föreningslivet kan ses ur ljuset av det finansiella stöd som föreningarna får. Det första beslutet om statliga bidrag till dessa föreningar fattades 1975, och innebar att ingen åtskillnad gjordes mellan etniska föreningar och andra icke-vinstdrivande föreningar. Beslutet fattades mot bakgrund av att man ansåg att föreningslivet på ett effektivt sätt hade integrerat arbetarklassen i det demokratiska samhället i början av seklet, och att man utgick från att samma modell nu kunde tillämpas som en hållbar strategi för att integrera personer från andra kulturer i det svenska samhället (Bengtsson, 2004:18-19).

Enligt svensk policy är ett medlemskap i en etnisk förening centralt på två plan, menar Karin Borevi, en annan av författarna till samma rapport. För det första är föreningar gynnsamma på en samhällsnivå eftersom de ökar medlemmens känsla av samhörighet med samhället. För det andra förstärker de känslan av enighet och tillhörighet inom den etniska gruppen och har därför positiva effekter på gruppbaserad nivå. Borevi menar att dessa typer av solidaritet kan

innebära en motsättning där medlemmens känsla av solidaritet för den enskilda gruppen ställs i konflikt till känslan av samhörighet med samhället. Hon kallar detta en motsättning mellan demos och etnos vilket hon menar är samma uppdelning som Putnam gör mellan sammanlänkande och överbyggande socialt kapital (Borevi, 2004:34).

Borevi menar att varje statsmakt måste välja strategi gentemot föreningslivet gällande att stimulera framväxten av antingen sammanlänkande eller överbyggande socialt kapital, eftersom det finns en inbyggd motsättning dem emellan. Spänningsförhållandet leder till att staten balanserar mellan etnisk assimileringspolitik och minoritetsbefrämjande politik och Borevi anser att det därför är omöjligt för staten att förhålla sig neutral till etniska minoritetsfrågor. Ytterst leder detta val av policy till två skilda synsätt på den etniska föreningens betydelse. Borevi menar att staten å ena sidan kan se en etnisk förening som ett hot mot den samhälleliga gemenskapen genom att den leder till att gruppen isolerar sig utifrån sin exklusiva etniska identitet. Å andra sidan kan staten betrakta den etniska föreningen som ett sätt för den etniska gruppen att mobilisera sina politiska intressen och därmed se dem som en strävan mot politisk jämlikhet och integration. Vilket synsätt staten antar påverkar hur den agerar gentemot de etniska föreningarna (Borevi, 2004:35).

Den svenska policyn är, enligt Borevi, ett resultat av tre stora offentliga utredningar som genomförts sedan 1970-talet, och som samtliga uppmärksammat den möjliga konflikten mellan etnos och demos (Borevi, 2004:41).

Den svenska policyns fokus har skiftat sedan den första utredningen, kallad invandrarutredningen, från 1972 till den sista från 2008. Den har gått från att syfta till att gynna framväxten av sammanlänkande socialt kapital till att sträva efter framväxten av överbyggande socialt kapital. Samtliga strategier har dock inneburit ett stöd för de etniska föreningarna men strategiskiftet har fört med sig stegvisa regeländringar som följer uppfattningen om att främja demos (Borevi, 2004:53). Förändringarna sammanfattas i figur 3.

Ett steg i utvecklingen var införandet av Förordning 2000:216 om statsbidrag till organisationer som främjar integration vilken innebar att de etniska föreningarna blev tvungna att visa att de arbetade för integration för att vara berättigade till ekonomiskt stöd (SFS 2000:216). Detta innebar enligt Borevi att de skulle visa att de

Figur 3: Översikt regeländringar
1974 Invandrarutredningen
Stöd till etniska föreningar etableras och utformas

1984 Invandrapolitisk kommittén
Organisationsbidrag för att stärka föreningarnas självständighet

2000 Nytt bidragssystem
Det integrationspolitiska målet införs

2004 Förslag om sammanhållet bidragssystem för organisationer bidade på etnisk grund
Skillnaden mellan etniska grupper och nationella minoriteter uppmärksammas

2008 Nytt bidragssystem för verksamhet inom språk, kultur och identitet
Det integrationspolitiska målet tas bort

Källa: Borevi, 2004, SFS 2000:216, 2012, SFS 2008:63, 2012

arbetade för att genererera överbryggande socialt kapital, demos (Borevi, 2004:55). Dessa regeländringar blev föremål för en kritisk debatt eftersom de särskiljer etniska grupper från nationella minoriteter. Den senare är skyddad av särskilda minoritetslagar och har rätt att få statligt bidrag för att arbeta kulturbevarande. En konsekvens av regeländringarna är att andra etniska grupper förlorar denna rätt, och diskussionen har handlat om hur denna skillnad i behandling mellan etniska grupper kan rättfärdigas. Debatten har aktualiserat svårigheten att särskilja grupper från varandra (Borevi, 2004:57).

Resultatet som presenterades av den integrationspolitiska maktutredningen ledde till att integrationsmålen i lagstiftningen debatterades. En arbetsgrupp tillsattes år 2002 för att undersöka möjligheterna till ett mer rättvist och samordnat bidragssystem där de etniska föreningarnas identitets- och kulturbevarande verksamhet omfattades (Ds 2003:10). Arbetsgruppens förslag från 2004 för ett sammanhållet bidragssystem ledde till en översyn av regelverket genom att en parlamentarisk kommitté sattes samman år 2005, vilken redovisade sitt resultat 2007 (Immigrant-Institutet, 2010).

Översynen resulterade i att Förordningen 2000:216 upphävdes genom utfärdandet av Förordning 2008:63 som åter ger föreningar grundade på etnisk grund rätt till bidrag för verksamhet inom områden som språk, kultur eller identitet. Bidragsrätten prövas av Ungdomsstyrelsen och syftet med statsbidragen är bland annat att stärka organisationernas egna initiativ (SFS 2008:63).

3.2 Regeländringarnas mål

Regelverket för de etniska föreningarna har mot bakgrund av de ovan beskrivna förändringarna pendlat mellan olika mål och olika grader av styrning av den verksamhet föreningarna bedriver. Styrningen utgår från bidragsmedel som stimulansmedel för att belöna verksamhet som anses eftersträvansvärd och därmed uppmuntra föreningarna att verka på ett sätt som uppfattas som positivt (Borevi, 2004:48). Lagstiftningen anger tydligt vad målet med regelverket är och därmed vilken verksamhet den syftar till att stimulera.

Startpunkten för den svenska lagstiftningen var, som redogjort för ovan, antagandet att det inte finns någon motsättning mellan etnos och demos. Borevi menar att staten därmed ansåg att det inte fanns något problem med att stödja etniska föreningar vars verksamhet gick ut på att stärka tillhörigheten och solidariteten inom den enskilda gruppen. Effekterna av föreningarna skulle oberoende av vad deras verksamhet gick ut på vara positiva ur ett demokratiperspektiv. Målet för den första sammanhållna policyn gentemot etniska föreningar blev således

att stödja organisationer som kunde ha en kulturbevarande funktion eftersom man ville ge olika grupper möjligheter att bibehålla sina minoritetskulturer. Detta blev grunden för proposition 1975:26 som var den första sammanhållna policyn inom svensk invandrapolitik (Borevi, 2004:42).

När riktlinjerna kom att utvärderas under 1980-talet upprepades stödet för den identitets- och kulturbevarande verksamheten föreningarna bedrev och vikten av deras autonomi i förhållande till staten uppmärksammades. Målet blev att stärka självständigheten genom att stödet till föreningarna skulle utgå från medlemsantal och inte vara verksamhetsvillkorat. Att ställa krav på en viss verksamhet skulle enligt samtidens logik innebära en oönskad styrning av föreningarnas verksamhet. Särskilda verksamhetsbidrag fick fortfarande utdelas, men huvudsakligen skulle föreningarnas ekonomiska stöd vara beroende av hur många medlemmar de hade, inte deras verksamhet (Borevi, 2004:48).

Under vad Borevi kallar för den invandrapolitiska omvärderingsfasen under 1990-talet ifrågasattes huruvida föreningar med kulturbevarande mål gynnade en integrationsprocess av dess medlemmar och i samband med detta ifrågasattes deras rätt till finansiellt stöd. Målet med bidragen ifrågasattes också vilket resulterade i att regeringen 1997 fastslog att målet för organisationsstödet var integration, utan att ge några vidare preciseringar av vad detta innebar (Borevi, 2004:51-52).

Med budgetpropositionen från 2000 togs frågan om bidragsstödet och integrationsmålet åter upp. Enligt Borevi skiftade regeringen inriktning från sammanlänkande till överbryggande i syfte att stimulera de verksamheter inom föreningarna som ledde till skapandet av utåtriktade och nätverkande föreningar (Borevi, 2004:52). I förordningen från 2000 fastslås att målet med bidragsreglerna var att främja integration genom att underlätta och stödja integrationsfrämjande verksamhet (SFS 2000:216, 2012).

När reglerna ändrades igen var det till följd av en strävan efter ett sammanhållet bidragssystem för alla föreningar vars verksamhet kretsar kring identitet, kultur och språk (Immigrant-Institutet, 2010). Lagen som satte upp det integrationspolitiska målet ersattes och målet skiftade till att vilja stärka organisationernas egna initiativ, stödja verksamheter som rör kultur, språk och identitet samt stimulera delaktighet i samhället (SFS 2008:63, 2012).

Figur 4: Översikt regelverkens mål
1974 Stödja organisationer med kulturbevarande funktion
Ge grupper möjligheter att bibehålla sina minoritetskulturer
1984 Stärka föreningars självständighet
Minska statlig styrning
2000 Integrationsfrämjande
2008 Stärka organisationernas initiativ
Stödja verksamhet som rör kultur, språk och identitet
Stimulera delaktighet i samhället

Källa: Borevi, 2004, SFS 2000:216, 2012, SFS 2008:63, 2012

4 Utvecklingen i föreningarna

I denna del redogör jag för mina intervjuers resultat och hur jag tolkar dessa med hjälp av modellen hämtad från Putnams teori. Nedan redovisar jag förklaringar av vilka svar jag hänför till vilka nyckelord och därefter följer den sammanvägda uppfattningen om föreningens funktion för respektive intervjugrupp. Detta för den andra delen i det beskrivande steget av min utvärderingsanalys.

4.1 Kategorisering av svar enligt Putnams nyckelord

- **Solidaritet**

De svar gällande funktion av den etniska föreningen som jag samordnar under rubriken *solidaritet* omfattar svar som beskriver föreningens arbete för den egna gruppen. Till detta räknar jag även svar grundade på föreningen som omhändertagande av den enskilda gruppen. Mina intervjupersoner anger exempelvis att föreningen är viktig eftersom den tar hand om ungdomarna, samlar folk och kämpar för gruppens rättigheter gentemot exempelvis arbetsgivare.

- **Smal identitet**

De svar gällande funktion av den etniska föreningen som jag samordnar under rubriken *smal identitet* omfattar svar som handlar om föreningens språk- och kulturbevarande funktion. Till detta räknar jag även svar grundade i viljan att träffas för att fira högtider och upprätthålla traditioner. Mina intervjupersoner anger exempelvis att de finner en trygghet i en okänd miljö genom att träffa sina landsmän.

- **Exkluderande**

De svar gällande funktion av den etniska föreningen som jag samordnar under rubriken *exkluderande* omfattar svar som beskriver föreningens verksamhet som sluten. Till detta räknar jag även svar som handlar om föreningens bristande kontakter med institutioner och andra föreningar. Mina intervjupersoner anger exempelvis att föreningarna ägnat sig åt i huvudsak sluten verksamhet specifik för den etniska grupp de riktat sig till.

- **Externt nätverk**
De svar gällande funktion av den etniska föreningen som jag samordnar under rubriken *externt nätverk* omfattar svar som beskriver föreningen som en väg att komma in i samhället. Till detta räknar jag även svar grundade i uppfattningen om föreningen som en väg till jämlikhet, samverkan och deltagande. Mina intervjupersoner anger exempelvis att föreningen är till för att främja kontakter mellan svenska föreningar och den enskilda gruppen.
- **Vidgad identitet**
De svar gällande funktion av den etniska föreningen som jag samordnar under rubriken *vidgad identitet* omfattar svar som berättar om föreningen som en skola i demokrati. Till detta räknar jag även svar grundade i uppfattningen att föreningen utvecklar medlemmarnas uppfattning om sin identitet och gynnar deras integrering i samhället. Mina intervjupersoner anger exempelvis att föreningen lär dem samarbeta med folk och lär sig saker om det svenska samhället.
- **Inkluderande**
De svar gällande funktion av den etniska föreningen som jag samordnar under rubriken *inkluderande* omfattar svar som anger att föreningen varit öppen för alla. Till detta räknar jag även svar som beskriver medlemsbasen som blandad. Mina intervjupersoner anger exempelvis att föreningen strävar efter att välkomna alla.

4.2 Resultat av intervjugrupp ett

- **Solidaritet**
Personerna i intervjugrupp ett anger solidaritet som funktion av föreningen eftersom de ser föreningen som ett sätt att ta hand om varandra inom gruppen i allmänhet och omsorg om de äldre i synnerhet. De beskriver även nätverket som en viktig bas för att hitta arbete och bostad. Den mest frekvent förekommande beskrivningen av solidaritet i intervjugrupp ett är föreningen som en kanal för att kämpa för den etniska gruppens rättigheter, bl.a. gentemot stat och arbetsgivare.
- **Smal identitet**
För personerna är uppfattningen om att föreningen har en funktion som är relaterad till en smal identitet mest förekommande. Personerna pratar om föreningen som en plats för kulturbevarende verksamhet. Personerna nämner även att föreningen varit vissa medlemmars enda sociala sammanhang. Den viktigaste funktionen hos föreningen inom denna kategori är att samla folk som kommer från samma område.

- **Exkluderande**
Personerna menar att föreningens verksamhet varit exklusiv för den nationaliteten de riktat sig till.
- **Externt nätverk**
Funktionen av föreningen enligt intervjugrupp ett var på många vis nätverkande. Personerna kallar föreningen ett sätt att komma in i samhället och menar att kommunen vid den tiden använde föreningarna för att nå ut till medlemmarna med olika initiativ. Föreningen tilldelades även lokaler av kommunen och man hade på så vis kontakt. Personerna i intervjugrupp ett betraktade även föreningen som en röst gentemot närsamhället och ett sätt att öka deltagandet i samhället på lång sikt.
- **Vidgad identitet**
Personerna i intervjugrupp ett anger att föreningarna verkat för en vidgad identitet genom att man lärt sig samarbeta och organisera folk som en konsekvens av sitt medlemskap. Man menar också att föreningarna bidrar till att öka bildningen och deltagandet bland medlemmarna och jämför dem med dåtidens fackförbund.
- **Inkluderande**
Intervjupersonerna anser att föreningarna varit öppna för alla men bara vissa av dem har haft en heterogen medlemsbas.

Figur 5: Sammanfattning intervjugrupp ett

Sammanlänkande			Överbryggande		
Solidaritet	Smal identitet	Exkluderande	Externt nätverk	Vidgad identitet	Inkluderade
<i>Kämpa för gruppens rättigheter, ta hand om äldre, hjälpa varandra</i>	<i>Kulturyttringar, kulturbevarande funktion, samla personer från samma områden</i>	<i>Exkluderande verksamhet</i>	<i>Komma in i samhället, kontakt med kommunen, röst gentemot närsamhället</i>	<i>Lära sig om samarbete och organisation, öka bildning och deltagande</i>	<i>Öppen för alla, vissa har heterogen medlemsbas</i>

* Grå = viktigast funktion för intervjugrupp ett (Källa: intervjuer genomförda 10/4-7/5 2012)

4.3 Resultat av intervjugrupp två

- **Solidaritet**
Personerna i intervjugrupp två lyfter fram solidaritet som funktionen av föreningen i samband med att de talar om vikten att ta hand om och se efter ungdomar som annars riskerar att fastna i kriminalitet. Man lyfter även fram vikten av att ta hand om äldre samt arbeta för diasporans rättigheter i hemlandet. Under krigen samlade föreningarna

in humanitär hjälp och sände till länderna på Balkan vilket också är en solidaritetshandling riktad mot den egna gruppen.

- **Smal identitet**
Den främsta funktionen som föreningen har för intervjupersonerna är kopplade till identitetsfrågor. Man anser att föreningen är ett forum där man har möjlighet till socialt umgänge utan att bli ifrågasatt. Vidare nämner personer tradition, kultur, språk, gemenskap och sammanhang som viktiga komponenter. Personerna känner ett behov av att umgås kring gemensamma nämnare och bevara sin kultur. Kulturgemenskapen är vad personerna lyfter fram mest frekvent.
- **Exkluderande**
Personerna i anser att föreningarnas verksamhet är exkluderande. En förklaring som ges är att det saknas gemensamma beröringspunkter med andra aktörer.
- **Externt nätverk**
Personerna i intervjugrupp två ger inte en samstämmig bild av föreningarnas kontakter med externa aktörer. Vissa har upprättat samarbete med kommunen medan andra menar att sådana kontakter är begränsade mot bakgrund av ett ointresse av svensk politik. I den mån vissa föreningar samverkar med andra aktörer rör det sig om kontakter med andra etniska föreningar medan andra har väl utvecklade samarbeten med exempelvis studieförbundet, ABF. Kontakten med politiker är låg vilket personer i gruppen menar beror på en passivitet från både föreningars och politikers sida.
- **Vidgad identitet**
Intervjupersonerna i grupp två talar om integration som funktion av föreningen genom att den bidrar till engagerade medborgare. De ser ingen motsättning mellan integration och kulturbevarande. Personerna pratar om projektverksamhet inom föreningarna som bl.a. innebär att föreningarna i vissa fall startar studiecirkelar och har kurser vilket innebär att medlemmarna lär sig saker, även om det svenska samhället. Vissa av personerna menar att det projektbaserade systemet leder till att föreningens verksamhet styrs genom att man endast genomför projekt som man vet att man kan få bidrag för. Projektstödet gör också det svårare att få bidrag vilket ökar deras passivitet.
- **Inkluderande**
Personerna i intervjugrupp två menar att föreningarna är öppna för alla och att de ofta har en heterogen medlemsbas.

Figur 6: Sammanfattning intervjugrupp två

Sammanlänkande			Överbryggande		
Solidaritet	Smal identitet	Exkluderande	Externt nätverk	Vidgad identitet	Inkluderade
<i>Ta hand om ungdomar och äldre, diasporans rättigheter i hemlandet</i>	<i>Tradition, kultur, gemenskap, sammanhang och kulturbevarande</i>	<i>Exkluderande verksamhet, gemensamma beröringspunkter saknas</i>	<i>Variérande mellan föreningarna</i>	<i>Integration, kurser, studiecirklar och styrda projekt</i>	<i>Öppen för alla, heterogen medlemsbas</i>

* Grå = viktigast funktion för intervjugrupp två (Källa: intervjuer genomförda 10/4-7/5 2012)

4.4 Skillnader i funktion

Gällande den första kategorin, solidaritet, anser jag att funktionen av föreningen har förändrats genom att den andra intervjugruppen inte betraktar föreningen som en röst för medlemmarnas intressen. Solidariteten för intervjugrupp två riktas inåt mot gruppens ungdomar och äldre, till skillnad från uppfattningen från intervjugrupp ett då solidariteten riktades utåt för att kämpa för gruppens intressen i förhållande till andra aktörer i samhället.

Båda intervjugrupper anser att den viktigaste funktionen av föreningen är kulturbevarande och talar om funktioner som är knutna till den smala identiteten såsom definierad ovan. På detta område anser jag att funktionen av föreningen är den samma hos de två intervjugrupperna.

Båda intervjugrupper lyfter fram föreningarnas verksamhet som exkluderande.

Gällande föreningarnas funktion som externt nätverkande ger intervjugrupp ett en bild av att kontakterna med närsamhället var påtagliga, bl.a. genom att kommunen bistod föreningarna med lokaler. Intervjugrupp två visar att situationen för föreningarna idag varierar från förening till förening. Det finns alltså en skillnad eftersom kontakter med externa institutioner och andra aktörer idag beror på föreningens egna engagemang för att upprätta sådana, medan det tidigare fanns en naturlig kontakt mellan exempelvis kommun och förening.

Föreningens funktion som identitetsvidgande vilar för båda intervjugrupper på bildning och utbildning. Dock finns det en skillnad i funktion mellan den första och andra intervjugruppen. Till att börja med drar den första intervjugruppen paralleller från föreningen till fackförbund, något som inte den andra gör. Vidare berättar personerna i intervjugrupp två om projektbaserad verksamhet som grund för den identitetsvidgande funktionen, något som inte intervjugrupp ett talar om. Den projektbaserade verksamheten och upplevelsen av den som

passiviserande och styrande menar jag är en förändring i funktion hos föreningarna. Slutligen nämner personerna i intervjugrupp två integration som en funktion av föreningarna, vilket inte personerna i intervjugrupp ett talar om.

Gällande föreningarnas funktion såsom inkluderande anger både intervjugrupp ett och två att föreningen varit och är öppen för alla. Personerna i intervjugrupp två anger i större utsträckning att föreningarna har heterogen medlemsbas, jämfört med vad intervjugrupp ett berättar. Föreningarnas funktion är oförändrad, men att målet att vara öppna för alla fått ett ökat genomslag idag.

Slutligen har föreningarna fungerat sammanlänkande med överbryggande inslag för båda intervjugrupper. Samtidigt finner jag en förändring i funktion gällande solidaritet, externt nätverk och vidgad identitet (Intervjuer genomföra 10/4-7/ 2012).

5 Möjliga förklaringar

I detta avsnitt diskuterar jag förekomsten av ett kausalt förhållande, det vill säga om regeländringarna orsakat förändringar i funktion i föreningarna. Jag diskuterar även alternativa förklaringar till förändringarna. Detta är den förklarande delen av min utvärderingsanalys.

5.1 Regeländringarna som förklaring

De förändringar jag funnit i föreningarnas funktion såsom upplevd av medlemmarna tar sig olika uttryck som beskrivet ovan. Regelverket för bidrag till etniska föreningar utgick från att sträva efter att stärka föreningarnas självständighet och deras kulturbevarande funktion. Det övergick sedan till att sträva efter att främja integration genom sitt stöd till föreningarna. Slutligen återvände regelverket till att sträva efter att stärka föreningarnas verksamhet gällande kultur, språk och identitet, men samtidigt också betona vikten av föreningarnas egna initiativ. Mot bakgrund av detta skulle de förändringar jag finner under mina intervjuer kunna förklaras av regeländringarna om de följer samma pendelrörelse och kan kopplas till dessa strategiskiften. Jag har funnit en förändring i funktion gällande solidaritet, externt nätverk och vidgad identitet mellan intervjugrupp ett och två.

Förändringen i funktion gällande solidaritet skulle kunna kopplas samman med regeländringarna eftersom detta kan vara en följd av att föreningarnas självständighet, vilken betonades under 1970- och 1980-talen, inte har prioriterats på samma vis i samtida policy. Att föreningarnas manöverutrymme i förhållande till gruppens intressen minskat skulle kunna bero på den styrning som lagstiftaren strävat efter i förhållande till integration genom projektbaserad finansiering. Detta innebär att den verksamhet som inte stöds av projekt måste finansieras av föreningens övriga medel och därför blir mer kostsam. Om den utåtagerande solidariteten, att kämpa för gruppens rättigheter, blir alltför kostsam skulle solidariteten kunna övergå till att bli inåtgående och riktas mot gruppens äldre, dess ungdomar eller diasporans rättigheter i hemlandet.

Förändringen i funktion rörande föreningens externa nätverk skulle kunna härledas till regeländringarna genom att den naturliga kontakten mellan förening och kommun i kommunen har förändrats.

De föreningar som lyckats upprätta en kontaktyta med kommunen idag har gjort det genom egna ensidiga initiativ, medan det förut fanns en ömsesidig strävan att upprätta ett samarbete. Mot bakgrund av detta skulle också denna förändring kunna vara en följd av att föreningens egna initiativ betonas i dagens policy. Det förändrade systemet för bidrag skulle kunna innebära att kommun och förening mister sin naturliga kontaktyta vilket även för med sig effekten att föreningens funktion som externt nätverk förändras.

Förändringen i funktion inom kategorin vidgad identitet och styrning skulle kunna sammankopplas med regeländringarna så till vida att det nuvarande systemet med projektbidrag skulle kunna betraktas som orsaken till denna förändring. Förändringen innebär att den identitetsvidgande funktion som föreningarna alltså har idag inriktas på de områden som föreningen kan få projektbaserat finansiellt stöd inom. Den uppfattning om att föreningarna passiviserats som förekommer under mina intervjuer skulle kunna förklaras av det förändrade bidragssystemet som gör det svårt för föreningarna att själva styra sin verksamhet eftersom bidragen för med sig att verksamheten riktas mot projekt inom de områden som regelverket vill stärka, alltså kultur, språk och identitet.

Förändringen i funktion gällande initiativ och integration som en funktion av föreningen skulle kunna kopplas till regeländringarna på så vis att de är de eftersträlvade förändringar som utgjort två av målen för regelverkets utveckling. Att föreningarna uppmuntrats att arbeta mot integrationspolitiska mål efter år 2000 skulle kunna ha fått effekter som märks än idag. Det projektbaserade bidragssystemet skulle kunna ha uppmuntrat föreningarna att fokusera sina resurser till egna initiativ.

5.2 Alternativa förklaringar

De förändringar i funktion som jag funnit i samband med mina intervjuer kan även härledas till andra faktorer som inte omfattas av min studie. De faktorer som på tydligast vis påverkat föreningarna jag studerat skulle kunna vara Balkankrigens utbrott och dess efterverkningar.

En del av följderna av Jugoslaviens sönderfall är i politiska, andra får praktiska följder för föreningarna i Sverige, såsom att de jugoslaviska föreningarna splittrats upp i tre delar vilket kan ha påverkat funktionen hos de nya föreningarna. Uppdelningen skulle kunna ha påverkat föreningarna genom att de gamla föreningarnas medlemmar spreds mellan flertalet nya vilket ledde till ett lägre medlemsantal i varje förening och ett ökat antal föreningar som delar på samma mängd bidrag. Eftersom föreningarnas organisationsbidrag

tilldelas dem efter antal medlemmar innebar detta en minskning i medel för föreningen i jämförelse med vad de haft tillsammans och varit vana vid från förut. Detta skulle i sådana fall främst gälla de föreningar som såg medlemmar byta från deras ursprungliga till nybildade föreningar. Denna minskning i andel av bidrag för de föreningar som var vana vid att ha ett stort antal medlemmar och en betydelsefull roll som försvarare av gruppens gemensamma intressen skulle kunna ha bidragit till att en passivitet och uppgivenhet vuxit fram i vissa av dessa föreningar.

Vidare skulle den politiska utvecklingen i samband med krigen kunna ha haft en påverkan på föreningarna. Före krigen fanns det delvis en rädsla för att uttala politiska åsikter som inte stöddes av före detta Jugoslaviens ledning i diskussioner i föreningarna varför politik fick en undanskymd roll. Dessutom möter jag i vissa fall under mina intervjuer en uppfattning om att det var före detta Jugoslaviens politiska situation som ledde till att krigen bröt ut. Detta skulle kunna leda till att respekten för politiker och politik minskat ännu mer efter krigen. Detta skulle kunna vara en alternativ förklaring till att kontakterna med externa aktörer såsom lokalpolitiker och politiska förbund nedgått.

Ytterligare skulle att utvecklingen på Balkan kunna ha bidragit till att föreningarnas medlemmar känt sig allt mer avlägsnade från de länder de lämnat för att flytta till Sverige. I synnerhet skulle detta kunna påverka de personer som flyttat redan under 1960- och 1970-talen. Känslan av avstånd till Balkan skulle kunna bidra till att integration i kombination med identitetsbevarande verksamhet fått en större betydelse som funktion av föreningarna i takt med tiden.

6 Utvärdering av regeländringar

I detta avsnitt utvärderar jag slutligen de genomförda regeländringarna utifrån de förändringar i funktion jag finner. Jag använder Vedungs kategorier hämtade från modellen för bieffektsorienterad utvärdering och klassificerar de förändringar i funktion jag finner enligt denna. Slutligen utvärderar jag regeländringarna mot bakgrund av deras effekter. Detta är den värderande delen av min utvärderingsanalys. Jag prövar genom denna utvärdering det kausala förhållandet mellan regeländringarna och förändringarna i funktion diskuterat ovan.

6.1 Resultat utifrån bieffektsmodellen

6.1.1 Målområdet för regeländringarna

Målområdet för regeländringarna följer av de olika lagändringarnas pendlande rörelse, vilken redogjorts för ovan. Målområdet har skiftat från självständighet till integrationsfrämjande, för att slutligen omfatta stärkande av föreningarnas initiativ och stärkande av verksamhet om kultur, språk och identitet. Denna pendlande rörelse och den tidsförskjutning som jag anser uppkommer innan en regeländring får effekter innebär att jag i min redogörelse över effekter tar hänsyn till både den andra och den tredje regeländringens målområde. Jag specificerar vid varje effekt vilken regeländring jag hänför den till.

6.1.2 Solidaritet, en pervers effekt

Övergången från utåtagerande solidaritet till inåtriktad solidaritet menar jag är en oavsedd effekt av att styrningen av de etniska föreningarna ökat i och med att verksamheten i högre grad finansieras av projektbundna medel. Den eftersträlvade huvudeffekten av att finansiera föreningarnas verksamhet genom att knyta medel till projekt är att öka föreningarnas initiativkraft. Effekter på föreningarna som handlar om deras initiativkraft är således att betrakta som inom målområdet. Att föreningarna riktar sin solidaritet inåt istället för att agera utåt genom initiativ gentemot arbetsgivare och stat i syfte att försvara gruppens rättigheter är utifrån detta perspektiv att betrakta

som en pervers effekt, alltså något som verkar i motsatt riktning som målen med regeländringarna.

6.1.3 Externt nätverk, en huvudeffekt, pervers effekt och negativ bieffekt

Förändringen i funktion rörande föreningens kontakter med externa aktörer och förlusten av den naturliga kontakten med kommunen menar jag är en både en avsedd och oavsedd effekt av den ändrade bidragsstruktur som regeländringarna inneburit.

Denna förändring i funktion kan ses som uttryck för tre olika effekter. Å ena sidan menar jag att den förändrade kontakten mellan föreningen och externa aktörer är en effekt av att föreningarnas initiativkraft betonas i rådande regelverk. Ansvaret för att upprätta kontakter med exempelvis kommunen förs över till föreningen och den ömsesidiga strävan efter kontakt försvinner som effekt av detta. Detta innebär, som jag finner under mina intervjuer, att vissa föreningar lyckas väl med att upprätta externa kontakter och i dessa fall uppnås målet med regeländringarna genom att deras initiativkraft ökar. Detta är den avsedda huvudeffekten inom målområdet för regeländringen från 2008 som ville stärka föreningarnas egna initiativ. Andra föreningar förlorar sin tidigare koppling till exempelvis kommunerna och misslyckas med att upprätta nya varför deras externa nätverk försvinner. Detta är en pervers effekt av samma regeländringar.

Samma förändring i funktion menar jag även kan ses som en effekt av att ansvaret för stödet till föreningarna förflyttats från kommunnivå till statlig nivå genom att det där knutits till projekt. När kommunen, som intervjugrupp ett berättar, försåg föreningarna med lokaler uppstod det automatiskt en kontakt som bidrog till att skapa ett externt nätverk för föreningarna. Regeländringarna om projektbaserat stöd innebär att dessa kontakter försvinner, vilket inte ligger inom regeländringarnas målområde. Jag menar att det är en negativ bieffekt av regeländringarna.

6.1.4 Vidgad identitet, en pervers effekt och huvudeffekt

Förändringen i funktion gällande föreningens identitetsvidgande funktion menar jag innebär att medlemmarna upplever en oavsedd effekt av ökad styrning i syfte att stärka verksamhet om kultur, språk och identitet. Genom att vilja stärka verksamhet som handlar om identitet genom att finansiera projekt, innebär regelverket en styrning av vad som är önskvärda projekt som handlar om identitet. Effekten av detta blir att det endast är denna identitetsvidgande verksamhet som

föreningarna ägnar sig åt. Att föreningen inte längre upplever en frihet att själv kunna välja vilken identitetsvidgande verksamhet de vill ägna sig åt och därmed väljer att förhålla sig passiva är en pervers effekt av strävan efter att stärka verksamhet om identitet.

Förändringen gällande den identitetsvidgande funktionen som handlar om att föreningarna anger integration som en funktion av sitt medlemskap i föreningarna menar jag innebär en avsedd effekt inom målområdet för den regeländring från år 2000 som innebar införandet av ett integrationspolitiskt mål. Det är även huvudeffekt i förhållande till samma regeländring och det eftersträvade för reformen.

6.2 Värdering av regeländringarna

De förändringar i funktion som jag finner genom mina intervjuer talar ett tydligt språk om vad regeländringarnas pendlande rörelse haft för påverkan på den enskilde medlemmens upplevelse. Genom att applicera Putnams perspektiv och analysmodell visar jag att den funktion av föreningen som medlemmar upplever som mest viktig, det vill säga den identitetsbevarande verksamheten, är oförändrad och till synes opåverkad av regeländringarna. Jag menar att detta visar att föreningarna allt sedan de startades ägnat sig åt i huvudsak samma verksamhet. Förändringarna jag finner har alltså ägt rum i den delen av verksamheten som föreningarna bedrivit utöver sin kärnverksamhet. På dessa områden finner jag en tydlig bild av hur regelverket påverkat och förändrat föreningens struktur, mål och ytterst funktion i medlemmarnas ögon. Föreningarna håller fast vid sin kärnverksamhet kring språk, kultur och identitet, men det är på områdena utöver det som effekterna av regeländringarna blir synliga. De effekter jag finner visar att medlemmarnas funktion av den etniska föreningen på flertalet områden förändrats i motsatt riktning som målen för ändringarna avsett.

Mot bakgrund av de perversa effekter som jag finner som resultat av regeländringarna anser jag att det finns skäl att kritisera den pendlande policyutvecklingen. Det finns anledning att ifrågasätta hur ett växlande regelverk påverkar föreningarna när bilden som framträder visar hur passiviteten breder ut sig inom vad som tidigare var en viktig arena för medlemmarna i de etniska föreningarna.

Vidare finns det bland de förändringar i funktion som jag finner två förändringar som svarar mot eftersträvade huvudeffekter för någon av ändringarna i regelverket. Detta handlar om funktionen integration och ökad initiativkraft. Det finns dock anledning att ifrågasätta båda dessa effekter som positiva.

För det första menar jag att framväxten av en integrationsfunktion av föreningarna kan vara en effekt av att föreningarna efter år 2000 uppmuntrats att se på sin verksamhet ur ett integrationspolitiskt ljus för att den ska vara berättigad till statliga bidrag. Jag anser att föreningarna även innan detta regelverk infördes på många vis hade en integrationsfunktion för medlemmarna, men att de i och med införandet av denna reglering lärde sig hur de behövde tala om sin verksamhet för att den skulle vara accepterad från statligt håll. Jag anser alltså att denna förändring skulle kunna vara en effekt av en förändring i vokabulär, inte i faktisk funktion.

För det andra visar min undersökning att förändringen i funktion gällande föreningarnas initiativkraft slår ojämnt mellan föreningarna. Ett system som bygger på föreningarnas egna möjligheter och resurser att söka bidrag skapar en ojämlikhet mellan föreningar som har eller saknar personer som förstår och behärskar systemet för att söka bidrag för projekt. I många fall anser jag att verksamheten i de nu isolerade föreningarna skulle kunna vara berättigade olika former av projektbaserade stöd, men i många fall sätter systemet upp hinder för dem att hävda sin rätt till dessa bidrag. Exempelvis menar jag att språket utgör ett sådant hinder som står i vägen för föreningarna och innebär att det projektbaserade bidragssystemet riskerar att göra att verksamheten på dessa områden avtar. Resultatet av en sådan utveckling, som jag möter under min undersökning, är att allt mer av verksamheten handlar om den identitetsbevarande kärnverksamheten i de föreningar som misslyckats med att upprätta ett kontaktnät på egen hand. Dessutom ökar avståndet mellan dem och de föreningar som fått ett samarbete med andra aktörer att fungera.

Mot bakgrund av det ovan anförda är min värdering av regelverkets ändringar negativ. Jag anser att de negativa bieffekterna och de perversa effekterna av ändringarna väger tyngre än de huvudeffekter som svarar mot regeländringarnas mål. Vidare ifrågasätter jag det positiva i dessa huvudeffekter eftersom jag dels ifrågasätter om de verkligen inneburit en förändring i praktiken, dels anser att de slår ojämnt mellan föreningarna och skapar ett ojämnligt föreningsliv där de som skulle behöva stöd knuffas allt djupare ner i passivitet och isolering.

7 Slutsatser

I detta avsnitt redovisar och diskuterar jag mina tre slutsatser vilket utgör mitt svar på frågan vad min utvärdering har för implikationer för regelverket gentemot etniska föreningar och avslutar därmed denna uppsats.

Konsekvensen av min undersökning för svensk policy är för det första att jag anser att den svenska politiken misslyckats med att ta de positiva funktionerna av de etniska föreningarna som en skola i demokrati i beaktande när reglerna har ändrats. Jag menar att avståndet mellan vad regeländringarna avsett och dess faktiska effekter är slående. För det andra är jag av uppfattningen att den pendlande policyn med täta ändringar i olika riktningar gör skada i föreningslivet eftersom olika styrningar ger motstridiga signaler. Slutligen och för det tredje anser jag att det finns anledning till integrationspolitisk självkritik eftersom pendelrörelsen inte enbart får den svenska strategin att framstå som både långt från verkligheten och inkonsekvent, utan även som en taktlös implementering av Putnams tankar kring föreningsliv och socialt kapital.

Min första slutsats om misslyckandet att uppmärksamma de etniska föreningarnas positiva funktioner i samband med att regelverket ändrats menar jag hänger samman med det faktum att man genom införandet av dessa ändringar särskiljer de etniska föreningarna från andra föreningar. Regeländringarna reflekterar en fyrkantig uppfattning från lagstiftarens sida om föreningar grundade på etnisk grund som något särskilt som inte kan ha samma positiva demokratiutvecklande funktion som en annan typ av förening vilket på samma gång förhindrar dem att fylla just denna. Denna utgångspunkt leder till en negativ bild av föreningarna och deras samhällsfunktion vilket leder till att man ser styrning som det enda sättet att få dem att fylla en positiv funktion. Styrningen menar jag i sin tur innebär att precis de positiva funktioner man strävat efter att uppnå stegvis försvinner.

Min andra slutsats är att jag menar att en utveckling där politikens inriktning ständigt ändras får negativa följder vilket kan slå ut förtjänsterna av en väl så genomtänkt ändring. När ändringar genomförs i allt tätare takt menar jag att risken ökar att gruppen som de inriktas mot drar sig undan eftersom regelverket upplevs som komplicerat och obeständigt. Jag anser alltså att det finns grund att kritisera regelverket gentemot etniska föreningar mot bakgrund av dess skiftande utformning och pendlande fokus.

Min sista och tredje slutsats är att det faktum att ett enskilt perspektiv på föreningsliv och etniska föreningar fått genomslag i regelverket gentemot etniska föreningar är att betrakta som både riskfyllt och ensidigt. Att en svart-vit uppfattning om de etniska föreningarnas förtjänster och nackdelar i demokratin får genomslag på ett vis som framträder redan vid en ytlig undersökning som denna menar jag leder till den situation som jag finner i denna studie. Jag anser att lagstiftaren genom att hämta inspiration utifrån glömt bort hur det svenska föreningslivet växt fram och dess roll i skapandet av ett utbrett samhälleligt förtroende som ingen studie av Putnam har kartlagt. Jag vänder mig som slutsats av min undersökning mot att man bedömer de etniska föreningarna utifrån ett endimensionellt perspektiv och separerar dem från resten av föreningslivet på ett sätt som inte bara är främmande för svensk politik, dessutom missgynnar både samhället och den enskilde medlemmen.

8 Referensförteckning

8.1 Intervjuer

Ferid Šuljanović, 13/4 2012, Bosanska Krajina
Stojka Lakić, 15/4 2012, Sloga
Milinko Mijatović, 18/4 2012, SIOS
Pero Pušić, 26/4 2012, Matija Gubec
Jeremija Isaković, 10/4 2012, Serbernas Riksförbund
Fikret Kadić, 11/4 2012, Bosniska riksförbundet
Bojan Brstina, 18/4 2012, Sloga
Ivan Ilić, 22/4 2012, Matija Gubec
Štefica Andrijević, 7/5 2012, Žena

8.2 Litteratur

Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: the Collapse and Revival of American Community*. New York, NY: Simon & Schuster.

Teorell, J., & Svensson, T. (2007). *Att Fråga och att Svara*. Malmö: Liber.

Vedung, E. (1998). *Utvärdering i Politik och Förvaltning*. Lund: Studentlitteratur.

Bengtsson, Bo. (2004). Föreningsliv, makt och integration – ett inledande perspektiv. I Bengtsson et al, *Föreningsliv, makt och integration, Ds 2004:49* (s. 7-31). Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

Borevi, K. (2004). Den svenska diskursen om staten, integrationen och föreningslivet. I Bengtsson et al, *Föreningsliv, makt och integration, Ds 2004:49* (s. 31-65). Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

8.3 Offentliga dokument

Ds 2003:10. (2012). *Departementsserie 2003:10*. Hämtat 8/4-2012 från Dokument och lagar: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Utredningar/Departementserien/ds-2003-10-_GRB410/

Immigrant-Institutet Forsknings- och dokumentationscentrum om invandrare, flyktingar och rasism. (2010). *Dir. 2005:94 Översyn av integrationspolitiken*. Hämtat 8/4-2012 från Propositioner, utredningar som berör invandrare och flyktingar:

<http://www.immi.se/lagar/utredningar/dir200594.htm>

SFS 2000:216. (2012). *Svensk författningssamling 2000:216*. (S. Riksdag, Producer) Hämtat 8/4-2012 från Dokument och Lagar:

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskförfattningssamling/Forordning-2000216-om-stats_sfs-2000-216/

SFS 2008:63. (2012). *Svensk författningssamling 2008:63*. Hämtat 8/4-2012 från Dokument och lagar:

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskförfattningssamling/Forordning-200863-om-statsb_sfs-2008-63/

Skatteverket. (2012). *Företag och Organisationer*. Hämtat 28/3-2012 från Allmännyttiga Föreningar - Ideella Föreningar:

<http://www.skatteverket.se/foretagorganisationer/forforeningarstiftelse/ideellaforeningar/driva/allmannyttigaforeningar.4.70ac421612e2a997f85800029958.html>